

ЭКАЛАГІЧНЫ КВЭСТ ЯК СРОДАК ФАРМІРАВАННЯ ЭКАЛАГІЧНАЙ КАМПЕТЭНТНАСЦІ Ё НАВУЧЭНЦАЎ

В. М. Васільева

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, г.Мінск;

zerro_mila@mail.ru;

навук. кір. – С. М. Захарава, канд. пед навук, дацэнт

Артыкул прысвечаны вывучэнню экалагічнага квэста, які разглядаецца як інтэрактыўная форма фарміравання экалагічнай кампетэнтнасці ў навучэнцаў. Раскрыты асноўныя паняцці, якія характарызуюць экалагічную свядомасць. Вылучана і абгрунтавана сутнасць экалагічнай кампетэнтнасці, дзе асноўнай катэгорыяй з'яўляецца экалагічная дзейнасць. Дзецца апісанне алгарытму канструявання квэста, пералік soft skills, якія развівае выкарыстанне квэст-тэхналогіі. Дадзена характарыстыка відам квэстаў, на якія яны падзяляюцца ў залежнасці ад сюжэту. Прыводзіцца агляд праведзенага на практыцы квэста. Робіцца вывад аб тым, што адукацыйны квэст садзейнічае фарміраванню ў навучэнцаў экалагічнай свядомасці.

Ключавыя словы: экалагічная кампетэнтнасць, адукацыйны квэст, экалагічная свядомасць, інтэрактыўныя метады навучання, soft skills.

Эфектыўнасць сучаснай адукацыі ў плане фарміравання чалавека, які жыве ў гармоніі з навакольным светам, залежыць ад стварэння ў школе спецыяльнага асяроддзя, адным з кампанентаў якога з'яўляецца экалагічная адукацыя як асобная змястоўная лінія адукацыйнага працэсу [1]. Галоўная мэта экалагічнай адукацыі – сфарміраваць у навучэнцаў экацэнтрычную экалагічную свядомасць, якая прадуглежвае разуменне арганічнага адзінства свету і немагчымасць ажыццяўлення дзеянняў у адным элеменце сістэмы без наступстваў для астатніх, і экалагічную кампетэнцыю. Экалагічная кампетэнцыя – шматаспектнае паняцце, яго змястоўнае нападзенне залежыць ад шматлікіх фактараў. Для вызначэння сутнасці экалагічнай кампетэнцыі і, адпаведна, кампетэнтнасці неабходна прааналізаваць ўзаемасувязі дадзеных паняццяў у сістэме катэгорый экалагічнай псіхалогіі і педагогікі [2].

Цэнтральным элементам гэтай сістэмы з'яўляецца экалагічная асоба – чалавек, які валодае экацэнтрычным тыпам экалагічнай свядомасці і які характарызуецца наступнымі асаблівасцямі: псіхалагічнай уключанасцю ў свет прыроды, суб'ектным характарам ўспрымання прыродных аб'ектаў, імкненнем да непрагматычнага ўзаемадзеяння са светам прыроды. Базісам для вызначэння сутнасці экалагічнай кампетэнцыі з'яўляецца катэгорыя экалагічнай дзейнасці, якая звязана з экалагічнай свядомасцю, экалагічным мысленнем і экалагічнымі каштоўнасцямі [3].

Экалагічная дзейнасць можа разглядацца як кампанент сацыяльнай дзейнасці, якая адлюстроўвае адносіны грамадства да прыроды, якія

ўключаюць «усе ўзаемадзеянні суб'екта гэтай дзейнасці з яе аб'ектам, г. зн. экаасяродкам, якія прыводзяць да пэўных экалагічным наступстваў»[4, с. 127]. Як і любая іншая форма чалавечай дзейнасці, экалагічная дзейнасць дэтэрмінавана якасцю свядомасці (экалагічная свядомасць), якая дазваляе чалавеку здабыць ўласцівасці суб'екта, які не проста змяняе або пераўтварае, але стварае экалагічнае асяроддзе.

Можна вылучыць два падыходы да вызначэння экалагічнай свядомасці: гнесеалагічны і анталагічны [5]. Гнесеалагічны падыход грунтуецца на фундаментальнасці пазнавальных адносін да свету. Свядомасць суб'екта гнесеалагічнага тыпу выконвае адбівальную функцыю і рэгуляцыйную функцыю, і выражае яго дзейнасную актыўнасць у адносінах да свету ад моманту мэтапакладання да дасягнення пастаўленай мэты. У такім аспекце лагічна прадставіць асноўныя кампаненты зместу кампетэнцыі: веды, уменні, навыкі, вопыт ажыццяўлення тэарэтычных і практычных дзеянняў.

Анталагічная сутнасць кампетэнцыі заключаецца ў тым, што яна абумоўлівае такое ўзаемадзеянне чалавека са светам, пры якім свет перажываецца як здольны задаволіць шырокі спектр патрэбаў і становіцца значным для чалавека, а чалавек адчувае, што валодае магчымасцямі для асваення значнага свету. Падобны стан паўнаты быцця можа быць досыць устойлівым ў тым выпадку, калі яно з'яўляецца вынікам адэкватнага псіхічнага адлюстравання аб'ектыўнай значнасці свету і ўласных аб'ектыўных магчымасцяў, г. зн. уласнай кампетэнтнасці. Такім чынам, анталагічны падыход да вызначэння кампетэнцыі заключаецца ў тым, што яна разглядаецца як форма быцця, якая рэалізуецца ва ўзаемадзеянні чалавека з светам.

Інтэрактыўныя тэхналогіі найбольш падыходзяць да фарміравання ўсіх відаў кампетэнцый. Адукацыйны квэст разглядаецца як адна з нетрадыцыйных інтэрактыўных форм навучання, якая садзейнічае фарміраванню базавых кампетэнцый навучэнцаў шляхам развіцця неабходных для паспяховай рэалізацыі асобы soft skills – крытычнага мыслення, умення параўноўваць, аналізаваць, класіфікаваць інфармацыю, а таксама вырашае шэраг адукацыйных задач: павышэнне матывацыі школьнікаў да вывучэння пэўнай праблемы; развіццё ўменняў працаваць у камандзе; развіццё навыкаў асэнсаванай самастойнай работы; індывідуалізацыя працэса навучання; рэфлексія.

Уласна паняцце «квэст» абазначае гульню, якая патрабуе ад удзельнікаў рашэння разумовых задач для прасоўвання па сюжэце. Сюжэт гульні можа быць прадвызначаным ці ж даваць мноства зыходаў, выбар якіх залежыць ад дзеянняў удзельнікаў гульні.

У адукацыйным працэсе квэст – адмысловым чынам арганізаваны від даследчай дзейнасці, для выканання якой навучэнцы ажыццяўляюць пошук інфармацыі па ўказаных адрасах (у рэальнасці), які ўключае і пошук гэтых адрасоў ці іншых аб'ектаў, людзей, заданняў і інш.

Іншымі словамі, адукацыйны квэст – праблема, якая рэалізуе адукацыйныя задачы, адрозная ад вучэбнай праблемы элементамі сюжэту, ролевай гульні, звязаная з пошукам і выяўленнем месцаў, аб'ектаў, людзей, інфармацыі, для вырашэння якой выкарыстоўваюцца рэсурсы якой-небудзь тэрыторыі або інфармацыйныя рэсурсы.

Адукацыйныя квэсты могуць быць арганізаваны ў розных прасторах як школы так і па-за ёй. Напрыклад, квэсты ў замкнёным памяшканні, у класе; квэсты ў музеях, унутры будынкаў, у парках; квэсты на мясцовасці (грамадскае арыентаванне – «беглы горад»); квэсты на мясцовасці з пошукам схованак (геокэшнг) і элементамі арыентавання і краязнаўства; змешаныя варыянты, у якіх спалучаецца і перасоўванне удзельнікаў, і пошук, і выкарыстанне інфармацыйных тэхналогій, і сюжэт, і апераджальнае заданне – легенда.

У залежнасці ад сюжэту квэсты могуць быць:

- лінейнымі (пабудаваныя па ланцужку: зразумеўшы адно заданне, удзельнікі атрымліваюць наступнае, пакуль не пройдуць ўвесь маршрут);
- штурмавымі, дзе ўсе гульцы атрымліваюць асноўнае заданне і пералік кропак з падказкамі, але пры гэтым самастойна выбіраюць шляхі вырашэння задач;
- колападобнымі – яны ўяўляюць сабой той жа «лінейны» квэст, але замкнёны ў кола. Каманды стартуюць з розных пунктаў, якія будуць для іх фінішнымі.

Адукацыйны квэст звычайна канструюецца па наступным алгарытме: 1) уводзіны (выкладанне тэмы, абгрунтаванне значнасці праекта); 2) лакалізацыя мерапрыемства; 3) размеркаванне роляў; 4) фармулёўка задання; 5) апісанне працэса работы; 6) кіраўніцтва дзеяннямі; 7) ацэнка атрыманых вынікаў; 8) заключэнне.

Педагогу, які распрацоўвае квэст, неабходна вызначыць мэты і задачы квэста; мэтавую аўдыторыю і колькасць удзельнікаў; сюжэт і форму квэста, напісаць сцэнарый; вызначыць неабходную прастору і рэсурсы; колькасць памочнікаў, арганізатараў; прызначыць дату і заінтрыгаваць удзельнікаў [6].

На базе прыватнай установы адукацыі “Сярэдняя школа Стэмбрыдж” паспяхова быў рэалізаваны экалагічны квэст, накіраваны на фарміраванне экалагічнай свядомасці школьнікаў. Квэст ахапіў усе класы дадзенай навучальнай установы – ад 1 да 7. Прыкладная колькасць

удзельнікаў – 30 чалавек. Каманды былі падзелены ў залежнасці ад узросту навучэнцаў: 1-3 клас, 4-5 клас, 6-7 клас. Тэматыка квэста ўключала базавыя экалагічныя праблемы «Забруджванне вады», «Асобы збор адходаў», «Зніклыя жывёлы». Для ажыццяўлення праекта былі абраны аўдыторыі, якія сталі лакацыямі. Задача каманд – праходжанне ўсіх лакацый. Інструктаж быў праведзены на агульным сходзе школы. Адкрыццё мерапрыемства ажыццявілі вучні 1-3 класаў. На кожным з этапаў квэста выкарыстоўваўся STEM-падыход. Вучням было прапанавана падумаць над глабальнымі праблемамі чалавецтва, уключыцца ў іх абмеркаванне і прапанаваць свае рашэнні. Акрамя таго, навучэнцы ўласнарач (ці з дапамогай куратара) ажыццяўлялі эксперыменты і вучыліся ўжо на месцы выкарыстоўваць набытыя веды. Пасля квэста настаўнікі школы правярылі засвоеныя веды, уменні і навыкі непасрэдна на уроках. Дзякуючы квэсту, дзеці актыўна ўключыліся ў нечаканую экалагічную місію школы – дапамогу ініцыятыве “Новае жыццё ў абмен на накрыўкі”.

Па дадзеных анкетавання 38% сямікласнікаў і 54% пяцікласнікаў – удзельнікаў квэста – лічаць, што самым эфектыўным сродкам фарміравання экалагічнай культуры з’яўляецца менавіта квэст. Як адна з інтэрактыўных нетрадыцыйных формаў навучання, ён садзейнічае фарміраванню экалагічнай свядомасці навучэнцаў усіх узростаў, хаця нельга не ўлічваць, што толькі комплексны падыход да экалагічнага выхавання можа забяспечыць атрыманне антрапаэкацэнтрчнай свядомасці ў школьнікаў.

Библиографические ссылки

1. *Иванов С. А., Ворошилова Т. А.* Современное экологическое образование: от эгоцентризма к ноосферному мировоззрению // Образование и наука. Изв. УрО РАО. 2010. № 8. С. 53–65.
2. *Дерябо С. Д., Ясвин В. А.* Экологическая психология и педагогика. Ростов н/Д., 1996.
3. *Ермаков Д. С.* Применение компетентностного подхода в экологическом образовании школьников // Вестник РУДН: Серия «Психология и педагогика». 2007. № 3–4. С. 188–193.
4. *Урсул А. Д.* Перспективы экоразвития. М., 1990.
5. *Панов В. И.* Экологическая психология: опыт построения методологии. М., 2004.
6. *Осяк С.А., Султанбекова С.С., Захарова Т.В., Яковлева Е.Н., Лобанова О.Б., Плеханова Е.М.* Образовательный квест – современная интерактивная технология // Современные проблемы науки и образования. 2015. № 1-2.